

A *mondván* diskurzusjelölő variációs pragmatikai elemzése*

2. rész

3.2. A véletlen mintákra vonatkozó elemzések eredményei

3.2.1. A *mondván* funkciói. A *mondván* diskurzusjelölő esetében három funkciót vettünk fel a korábbi szakirodalomra (DÖMÖTÖR 2015) alapozva: A) (kizárólag) idézetjelölő, B) kevert idéző és magyarázatjelölő, C) (kizárólag) magyarázatjelölő.

DÖMÖTÖR a *mondván* grammatikalizációjának utolsó stádiumaként adta meg, amikor „a mellékmondat a szövegalkotó magyarázatát tartalmazza, amelybe csak mintegy beszűrődik valamely korábbi beszédhelyzetben elhangzott (vagy elhangozhatott), elgondolt indoklás” (2015: 33). Meglátásunk szerint azonban nem mindegy, hogy a beszűrődést miként értékeljük. Igaz, hogy mind egy lehetséges gondolat, mind pedig egy korábban elhangzott közlés *m a g y a r á z a t k é n t* való megjelenítésében az közös, hogy indoklásként (vagy mint láttuk, pontosításként, újrafogalmazásként stb.) szolgáljanak, de véleményünk szerint a *mondván* még nem tud kizárólag magyarázó funkciót betölteni az idézés valamilyen foka nélkül, ezért ezeket az eseteket mind a B) funkcióhoz soroltuk (a C) funkcióra tehát nem volt példa).

A DÖMÖTÖR által hozott egyik példa (2015: 33) első pillantásra tisztán magyarázóknak látszik (az egyértelműség kedvéért tágabb kontextussal):

(11) *Menkő buzgó ember ez a százados, gondolá a nemzetőr, kinek fiatal felesége és kévészínű télikaputja volt, már a héten harmadszor rendel ki éjjeli strázsára. Ő azonban semmit sem szólott, m o n d v á n : a hazáért nem alunni szép, hanem fogta a mangalétát, attilát öltött és ment a strázsára.* (NSz. 1848, Jókai)

Valójában itt a nemzetőr aktuális gondolatai tekinthetők idézet(t)nek (vö. CSONTOS–DÉR–FURKÓ 2019), ezért ez is a B) funkciót példázza.

A személyes-közösségi műfajban a *mondván* a megjelenései egynegyedében (24%) működött tisztán idézetjelölőként:

(12) *A nagyobbik, talán tőle teherbe esett lánnyal eltűnése előtt is kiabált, m o n d v á n „biztos az apád csinált fel”.* (#1042362617,doc#2744,pers_hu_kozmed_098_fixed.cleaned, személyes-közösségi, magyarországi)

Az összes többi esetben, azaz az előfordulások háromnegyedében (76%) az idézetjelöléshez a most már jóval gyakoribbnak tűnő magyarázó funkció társult:

(13) *Lehet az OTU-t kényszeríteni a frissítésre? Magától nem csinál semmit, m o n d v á n h o g y n i n c s ú j a b b s z o f t v e r . N a j a , k ö s z ö n ö m .*

* Az első részt l. MNy. 2020: 40–48.

(#1159068169,doc#2861,pers_hu_kozmed_223_fixed.cleaned, személyes-közöségi, magyarországi)

A beszélt (sajtó)nyelvben az előbbi funkciók aránya hasonló: tisztán idéző 19%, 81% pedig kevert, az írott sajtónyelvben pedig az előbbi 9%-ot, a vegyes funkció 91%-ot tett ki. A vizsgált három regiszter közül tehát éppen az írott sajtónyelvre a legkevésbé jellemző a *mondván* pusztá idézetjelölői használata. Ez magyarázható azzal, hogy a gyakori karakterszám-korlátok miatt az újságírók az információdúsabb megoldást választják, s ez a kevert funkciójú *mondván* mennyiségét fogja növelni. Tehát igen ritkák a következő példák:

(14) *Erre maga Barack Obama is reagált, amikor megkérdezték erről egy floridai rádióban, m o n d v á n , tud róla, hogy az énekesnő előszeretettel játszik szerepeket, úgyhogy nem tudja, pontosan mi is áll Minaj kinyilatkoztatása háttérében.* (#572061943,doc#2334,press_hu_origo_egyeb_016, sajtó, magyarországi)

Sokkal jellemzőbbek az olyanok, mint az alábbi is:

(15) *A hatóságok ugyanakkor megvédik az új szabályozást, m o n d v á n , az a balesetek számát csökkentheti.* (#546205698,doc#2304,press_hu_origo_auto_004, sajtó, magyarországi)

A következő példa azt szemlélteti, hogy a *mondván* az idézés mellett (hiszen az utána következőkben foglaltak közlésként elhangozhattak) nem mindig az okot vezeti fel, hiszen a harcok csitításának nem az összefogás és a kivárás az indoklása, hanem a módja, eszköze, tehát a *mondván* ebben az esetben t i s z t á z ó szerepű diskurzusjelölő (jól mutatja ezt, hogy nem is cserélhető fel okadó magyarázó kötőszóval):

(16) *Sok támadás érte Kásler Árpádot az elmúlt időszakban, hogy a politika irányába kacsingat, de ezeket a hozzászólásokat, nyílt leveles harcokat próbáltuk csitítani, m o n d v á n fogjunk össze, várjuk ki a végét, várjuk meg Kásler országjáró körútját.* (#1011217429,doc#2715,pers_hu_kozmed_069_fixed.cleaned, személyes-közöségi, magyarországi)

Egyes esetek már jól tükrözik, hogy a *mondván* szubjektívebb tartalmakat is hordozhat (szubjektívizáción megy keresztül, l. TRAUOGOTT 2010): negatív érzelmi viszonyulást, kételkedést is visszaadhat, amelyre – a saját nézőpont kiemeltté tételének gyakorlata révén – a sajtónyelvi műfajok és a személyes regiszter egyébként is lehetőséget nyújtanak:

(17) *Az Erzsébetvárosi Szükséglakás Igénylők Köre (ESZIK) pl. olyan néhány tucat emberből verbuválódott össze, akik megunták, hogy a VII. kerületi önkormányzat folyton elhajtja őket, m o n d v á n , h o g y nincsen üres, kiadható bérlakásuk.* (#1030244015,doc#2733,pers_hu_kozmed_087_fixed.cleaned, személyes-közöségi, magyarországi)

Az előbbi példában az önkormányzat álláspontjával kapcsolatos kétely eltűnik, ha a *mondván*-t más magyarázó kötőszóra (pl. *mert, ugyanis*) cseréljük le.⁸

A sajtónyelvben a *mondván* jellemzően akkor jelenik meg, amikor egy hatásos állítást, összefoglaló megállapítást – amely sokszor negatív tartalmú vagy tagadott állítmányt foglal magában (pl. *bojkottot hirdetnek, megsemmisít, hibás lépésnek nevez, bírálták, kritika érte, ferde szemmel nézték* stb.) – a *mondván* utáni résszel támasztanak alá. Ekkor idéző funkciója is pregnáns, a felvezető rész tulajdonképpen a követő idézetben foglaltak értelmezése, sommázása:

(18) *Aztán a gogózásról is letiltotta, m o n d v á n , nem fér bele az erkölcsi normáiba, és különben se dolgozzon.* (#428029757,doc#2209,press_hu_168o_16.clean, sajtó, magyarországi)

(19) *A szoftvercég egyelőre szándékosan nem fed fel túl korán túl sok információt az új Windowsról, m o n d v á n : az esetleges megvalósulatlan tervek „ne okozzanak csalódást” a fejlesztők számára.* (#680394043,doc#2457,press_hu_origo_techbasis_002, sajtó, magyarországi)

Mindazonáltal a tagadott közlésigék utáni *mondván*-használat – amely az ilyen esetekben nagy hírértékkel bíró *mondván* utáni rész miatt meglehetősen elterjedt a sajtónyelvben – nem szükségszerűen jelenti azt, hogy az idéző funkció nincs jelen, mint azt a következő példa is igazolja:

(20) *Ennek időpontjáról nem beszélt, m o n d v á n , bizalmas információról van szó.* (#140026335,doc#1048,press_hu_hir_001, sajtó, magyarországi)

Egyértelmű, hogy a nyilatkozó nagyon is beszélt (csak nem az időpontról), csak nem hivatalosan, és a diskurzusjelölő utáni szakasz ezt adja vissza, egyszerre idézve őt és megadva a „nem beszélés” okát.

3.2.2. Mutató névmási deiktikus elemek a *mondván*-hoz kapcsolódva.
E szempont esetében arra voltunk kíváncsiak, hogy az *azt/ezt* mutató névmás feltűnik-e a *mondván*-nal azonos tagmondatban (annak bővítményeként).⁹ A véletlen minták tanúsága alapján a jelenség egyik vizsgált stílusrétegre sem jellemző: a beszélt (sajtó)nyelvben egyetlenegyszer (tehát 99%-ában a mintának nem), a *mondván*-t követve bukkant fel, és *hogy* kötőszós mellékmondat követte:

(21) *De gondolom, hogy akkor a kivitelező viszont nem kapta meg a pénzét. „Úgy, ahogy tetszik mondani, tehát a hatvan lakásnál, harminc lakásban a lakóközösségre tudott olyan hatást gyakorolni, amikor részt vett a részközgyűlésen, m o n d v á n a z t , h o g y kötelező neki kifizetni az előleget, és megszavazták neki, tehát ott a teljes összeget megkapta [...]”* (#862503791,doc#2603,spok_hu_radio_006)

⁸ A diskurzusjelölő interperszonális funkcióinak részletes feltérképezése azonban további kutatásokat igényel.

⁹ A mutató névmások jelenléte nem okvetlenül jelenti azt, hogy azok igazi bővítményei a *mondván*-nak, s így az (még) nem diskurzusjelölő, hiszen lexikalizálódott variánsokként is felfoghatók (vö. *azt hiszem*).

Az írott sajtó nyelvét reprezentáló mintában egyetlen találat sem volt, a személyes-közösségi stílusréteg esetében a találatok 96%-ában nem szerepelt, ahol pedig igen (4%), ott kizárólag bibliai idézetben:

(22) *És leszálla ő reá a Szent Lélek testi ábrázatban mint egy galamb, és szózat lőn mennyből, ezt mondván: Te vagy amaz én szerelmes Fiam, te benned gyönyörködöm!* (#1234404621,doc#2933,pers_hu_kozmed_300_fixed.cleaned)

Hogy még pontosabb képet kapjunk, egy, mind a hat stílusréteget tartalmazó, véletlen 500 találatos lekérdezéssel is ellenőriztük az előbbieket. Ebben összesen 4 esetben jelent meg deiktikus mutató névmási elem: egyszer az *azt mondván* (személyes-fórum alkorpusz) és háromszor az *ezt mondván* (személyes-közösségi, kizárólag bibliai részletek). Elmondható tehát, hogy a *mondván* egyik műfajban sem használatos már ilyen változatban, ezek a szerkezetek archaikusak a mai magyar nyelvhasználatban.

3.2.3. Írásjelhasználat. Következő lépésben a *mondván* előtt és után használt központozást vizsgáltuk meg. A diskurzusjelölőt megelőzően a vessző volt a legpreferáltabb megoldás: a beszélt (sajtó)nyelv (írott lejegyzéseinek) 86%-ában, az írott sajtónyelvi találatok 100%-ában a szövegalkotók kitétek, amely mind a *mondván*-t tartalmazó tagmondat elkülönülését, mind kötőszói-diskurzusjelölői használatát jelezheti. A személyes-közösségi alkorpuszt nézve bonyolultabb a kép, mert ritka alternatív változatok is megjelentek (zárójel, illetve – valószínűleg elírásaként – két pont), de itt is a minta 85%-ában a vesszőt használták a szerzők. Példa a megelőző vessző elmaradására a beszélt sajtónyelv átiratában:

(23) *Mélyebbre megy a gyarmati szondis Nagy Kinga mondván, nagyon fontosnak tartjuk, hogy a vakáció alatt a vidámságokban, bohóságokban is megmaradjanak kifejezéseink a közös elvárásaink medrében.* (#866759396,doc#2606,spok_hu_radio_009, beszéltnyelvi, magyarországi)

Zárójel előzi meg:

(24) *Viszont az a tény, hogy a D 209-es ügynökből lett miniszterelnök múltja miatt támadt válságos helyzetben az SZDSZ alig elért öt százaléka mentette meg a szocialista kormányt („a kommunistákat”) a bukástól (mondván, „még mindig jobb, mintha újra a Fidesz jönne”), újra felélénkítette „a zsidó párt”-tal szembeni ellenérzéseket.* (#1069343628,doc#2772,pers_hu_kozmed_127_fixed.cleaned, személyes-közösségi, magyarországi)

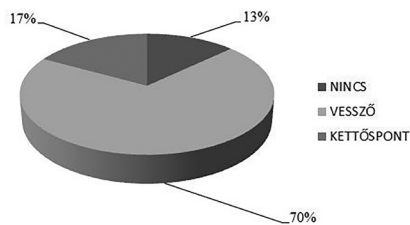
Két pont (feltehetően elgépelés más írásjel helyett) áll előtte:

(25) *Márk azért lett beteg mert a apuka verte.. Én anyaotthonba menekültem várandósan. Márkot bentlakásosba kellett adnom.. mondván: "nincs lehetőségük fogyatékos gyerekekkel fogadni" Szóval anyaotthonba a semmiből kezdtem újra a életet.* (#1248195311,doc#2945,pers_hu_kozmed_312_fixed.cleaned, személyes-közösségi, magyarországi)

A követő írásjel minősége lényeges a *mondván* funkcióinak szempontjából, mivel a tisztán idéző szerep elkülönítéséhez és arányának megállapításához jó kapaszkodót nyújthat. Hat különböző megoldást regisztráltunk (kódok: 1 = nincs követő írásjel, 2 = idézőjel követi, 3 = gondolatjel követi, 4 = vessző követi, 5 = kettőspont követi, 6 = pont követi; illetve ezek valamely együttese, jellemzően kettőspont és idézőjel, ez esetben mindkét kódot – 5, 2 – megkapta az adott találat). A 2–4. ábra a kiemelt három stílusréteg esetében mutatja a kapott eredményeket:

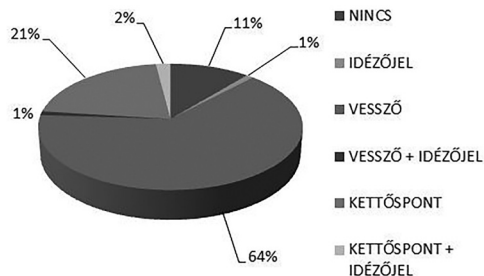
2. ábra

A *mondván*-t követő írásjelek relatív gyakorisága a beszélt nyelvi alkorpusz 100 találatos véletlen mintájában

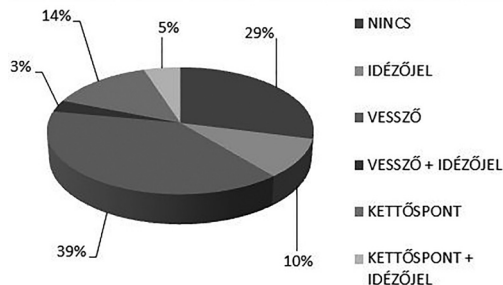
3. ábra

A *mondván*-t követő írásjelek relatív gyakorisága a(z írott) sajtónyelvi alkorpusz 100 találatos véletlen mintájában

4. ábra

A *mondván*-t követő írásjelek relatív gyakorisága a személyes-közösségi alkorpusz 100 találatos véletlen mintájában

Mint várható volt, a követő vesszőhasználat – még nem normatívnak mondható – mellőzése leginkább az internetes közösségi média nyelvhasználatában volt megfigyelhető: csaknem az összes találat egyharmadában, szemben a másik két, sajtónyelvi regiszter 11–13 %-os arányához képest. Például:

(26) *Zorrot gazdái az Illatoson akarták leadni, m o n d v á n külföldi munkavállalás előtt állnak.* (#946042773,doc#2658,pers_hu_kozmed_001_fixed.cleaned, személyes-közösségi, magyarországi)

Ugyancsak az előbbi stílusrétegre jellemző sajátosság, hogy megelőző kötőpont nélkül használják az idézőjelet (10%):

(27) *Az ötödikes Norbi elküldte a kicsit már kinőtt kedvenc öltönyét, m o n d v á n „hadd örüljön neki valamelyik csórikám”* (#1231551905,doc#2931,pers_hu_kozmed_298_fixed.cleaned, személyes-közösségi, magyarországi)

Ez a sajtónyelvből csak egyszer fordult elő, például:

(28) *A püspök külön szolt az egységes magyar kultúráról, m o n d v á n „ha a magyar kultúrából levonnánk azt, amit például Erdély adott a magyar életnek, akkor az anyaország kultúrája is szegényebb lenne”.* (#217271939,doc#1104,press_hu_rmsz_000.clean, sajtó, magyarországi)

Elmondható, hogy mindhárom regiszterben a követő v e s s z ő használata a leginkább elterjedt (29): a sajtónyelvből a kapott találatok legalább kétharmadára jellemző, a személyes-közösségi rétegben azonban csak a bő egyharmadukra; utóbbi a fentebb említett egyéni variánsokkal, illetve a követő írásjel elhagyásának nagyobb arányával magyarázható.

(29) *Bogó és Takács ezt viszont cáfolják, m o n d v á n, a cég 30 százaléka Nagyé maradt, a többi pedig külföldi befektetők kezében van.* (#154291415,doc#1059,press_hu_hvg_002.clean, sajtó, magyarországi)

A második legtipikusabb megoldás a k e t t ő s p o n t alkalmazása, ezt tekintve a stílusbeli eltérések sem markánsak (14 és 21% között mozognak az arányok):

(30) *Medvegyev orosz elnök ezt tegnap még megtiltotta, m o n d v á n : az ukránok már megint trükköznek, saját szájuk íze szerinti dolgokat írtak hozzá egy nemzetközi szerződéshez.* (#899483974,doc#2627,spok_hu_radio_030, beszéltnyelvi, magyarországi)

A központosításnak a többi változóval való kapcsolata csak egy esetben volt mindhárom műfajt illetően szignifikáns ($p < 0,001$): a *mondván*-t követő vessző és a *hogy* kötőszó megjelenése természetesen összefüggött egymással, hiszen az a *hogy*-ot megelőző, a helyesírási szabályok szerint kötelezően kiteendő vesszővel azonos, így ahol a *hogy* megjelent, csaknem mindig vessző előzte meg.

A további statisztikai próbák azt mutatták, hogy a(z írott) sajtónyelvben a központosítás nem független a funkciótól ($\chi^2 = 11,213$, $p < 0,05$): a vesszőhasználat sokkal kifejezettebb (67,0%) a kevert (idéző-magyarázó), mint a tisztán idéző esetében (44,4%), az utóbbi esetében a gondolatjel (33,3%) és az idézőjel (11,1%) használata, illetve a központosítás elmaradása (11%) mint megoldások között oszlik meg ez a szerep, előbbi esetében a már említett vesszőn kívül a kettőspont (22%) és az elhagyott központosítás (11%) között.

A személyes-közösségi regiszterben további kapcsolatokat találtunk: egyrészt a funkció és a deiktikus mutató névmás használata függött össze olyan módon, hogy szignifikánsan gyakrabban jelentkezett a névmás a *mondván* idéző funkciójakor (16,7% vs. 0%), kevert funkcióban egyszer sem jelent meg (Fisher-egzakt próba: $p < 0,05$). Másrészt a funkció a központosítással: ($\chi^2 = 14,591$, $p < 0,05$): a megnyilatkozók tisztán idéző funkcióban a vesszőt (54,2%) és a kettőspontot (37,5%) szignifikánsan többször használták, mint a kevert funkcióban (38,2% és 13,2%), az utóbbi esetben igen nagy arányt tett ki az írásjelek elhagyása is (36,8%). Érdekes módon az idézőjel alkalmazása nem a tisztán idéző szerepben volt nagyobb, hanem ugyancsak a kevert funkcióban (4,2% vs. 11,8%), de ez azzal lehet kapcsolatban, hogy az idézőjel-használat már jó ideje nemcsak a szó szerinti, illetve egyenes idézések jelölője, hanem a szövegalkotó saját vagy másoknak tulajdonított gondolatait, következtetéseit is felvezetheti. Harmadrészt a deiktikus mutató névmás megjelenése összefüggött a központosítással ($\chi^2 = 8,789$, $p < 0,05$): az igen kevés deiktikus mutató névmási megjelenésre elsősorban a kettőspont (75%), másodsorban a vesszőhasználat volt jellemző (25%), míg azokban az esetekben, ahol nem volt névmás, a vesszők (42,7%) és az írásjelek elhagyása (30,2%) volt a tipikusabb.

3.2.4. Jelölőtársulások, állandósult szókapcsolatok. Az állandósult szókapcsolatok vizsgálata bizonyult a legegyszerűbbnek: a *mondván* nem kapcsolódott össze ilyen módon más elemekkel. Az egyetlen kivétel a *mert* jelölővel való társulása volt, azonban a DÖMÖTÖR (2015: 32) említette, az okadást erősítő *mondván* + *mert/merthogy* változatokhoz képest a saját mintánkban ennek fordított verziója (*mert mondván*) tűnt csak fel, az is kizárólag a személyes-közösségi alkorpuszban:

(31) *Voltak itt okos szerelők. Több napig idejártak szinte már családtagok akik azt is észreveszik ha átrendezed a szobádat. Mérték itt mindent csináltak ezt azt de nem lett jobb. Kérdem én minek ekkora internet ha egy rakás sz * r. És nemcsak nekem hanem másnak is. Több internetes fórumon írnak róla hosszan. (Kár hogy nem néztem meg előbb). Az utcában sokaknak van UPC-s internete. Ők is panaszkodnak de nem hívják fel önöket mert mondván „Úgysem csinálnak semmit”. (#1170734194,doc#2872,pers_hu_kozmed_234_fixed.cleaned, személyes-közösségi, magyarországi)*

Az előbbi példában figyelemreméltó, hogy az okhatározói *mert*-tel társuló *mondván* közvetlenül egy idézőjelben álló közlést előz meg, amely valószínűsíthetően nem egy konkrét embertől származik, hanem az UPC-s internetre panaszkodók általános vélekedését fogalmazza meg. Egyúttal jól szemlélteti, hogy

milyen szétválaszthatatlanul összefonódik e diskurzusjelölő esetében az idézet- és a magyarázatjelölő szerep.

3.2.5. A *hogy* kötőszó használata. A *hogy* kötőszó a függő idézésekben elterjedő, majd elsősorban abban megmaradó *mondván*-t követő mellékmondat élén helyezkedik el (DÖMÖTÖR 2015: 31), de természetesen el is maradhat, nem kötelező eleme a függő idézésnek. Elemzésünk tanúsága szerint első pillantásra jelentős különbség figyelhető meg a *hogy* kitételében a vizsgált stílusrétegek mentén: az írott nyelvet reprezentáló sajtónyelv, illetve a beszélt írott nyelvhasználatot tükröző személyes-közösségi alkorpusznak kb. az egyötödében (21% és 18%) szerepel a *hogy*, kétszer gyakoribb volt azonban a beszélt (sajtó)nyelvben (47%):

(32) *A 47-es négyesítés ügyében például sokkal jobban lehetett volna együtt lobbizni, de ezt pártpolitikai kérdésként kezelték Szegeden, m o n d v á n , h o g y e z c s a k V á s á r h e l y ü g y e . (#722209985,doc#2500,press_hu_promenad_000, sajtó, magyarországi)*

A statisztikai próbák azonban nem igazolták az előbbi regiszterbeli eltérés szignifikáns voltát (a khinégyszet-próbák eredményei: beszélt nyelvi *hogy*-használat x sajtónyelvi *hogy*-használat: $\chi^2 = 0,846$, $p > 0,05$; beszélt nyelvi *hogy*-használat x személyes-közösségi *hogy*-használat: $\chi^2 = 1,755$, $p > 0,05$; sajtónyelvi *hogy*-használat x személyes-közösségi *hogy*-használat $\chi^2 = 0,248$, $p > 0,05$), és a *hogy* jelenléte/hiánya a központosítás milyenségével sem mutatott összefüggést (beszélt nyelvi központosítás x sajtónyelvi központosítás: $\chi^2 = 1,150$, $p > 0,05$; beszélt nyelvi központosítás x személyes-közösségi központosítás: $\chi^2 = 3,302$, $p > 0,05$; sajtónyelvi központosítás x személyes-közösségi központosítás: $\chi^2 = 8,846$, $p > 0,05$). Ebből fakadóan feltételezhetjük, hogy a *mondván*(.) *hogy* mind a tisztán idéző, mind a kevert (idézés + magyarázás) esetekben egyaránt szerepelhet, az egyes funkciókkal nem mutat összefüggést. A *hogy* tehát már nem a grammatikai függést jelöli, hanem egy formai variánsa a vele azonos funkciókban használatos *mondván* diskurzusjelölőnek.

4. Összegzés, kitekintés. Korpuszelemzéseink azt mutatták, hogy a *mondván* a diskurzusjelölői rendszer stabil eleme: bővítmény – néhány archaikus használatot leszámítva – nem kapcsolódik hozzá, társulni nem szokott más jelölőkkel, ha mégis, csak funkcionálisan vele azonos, magyarázó elemmel (*mert*). Idéző szerepének háttérbe szorulását és magyarázó jellegének felerősödését – egyúttal diskurzusjelölő voltát – tükrözi a követő írásjelhasználat is: tipikusan vessző jelenik meg előtte és utána is, a követő vesszőt gyakori alternatívaként a személyes regiszterben a megnyilatkozók el is szokták hagyni. A *mondván*(.) *hogy* változat ritkább variáns a „pöre” *mondván*-hoz képest, de az előbbi a beszélt sajtónyelvben még mindig igen kedvelt forma.

A stílusrétegeket nézve a *mondván* a sajtónyelv és a személyes regiszter kedvelt diskurzusjelölője, de jelentős területi különbségek mutatkoznak abban, hogy közülük inkább melyikben használatos. Funkcióit tekintve idéző jellege egyre kevésbé látszik meghatározónak, a kevert idéző-magyarázó használat a jóval elterjedtebb, különösen az írott sajtónyelvben.

További kutatások feladata tisztázni a *mondván* sajátosságait más idézet- és magyarázatjelölőkhöz – különösen a mentális igékből képzett határozói igenévi eredetűekhez (*gondolván, lévén, vélvén, tudván* stb.) – képest, valamint olyan társadalmi változókkal való kapcsolatának felderítése, mint a társadalmi réteg, a nem és a kor. Ezeket a Magyar Nemzeti Szövegtár anyagán nem tudtuk vizsgálni, további korpuszok bevonásával nyerhető róluk részletesebb kép. Mint láttuk, a diskurzusjelölők variációs pragmatikai leírása számos olyan új összefüggés feltárását ígéri, amelyek részletes korpuszvizsgálatok híján eddig rejtve maradtak előlünk.

Kulcsszók: variációs pragmatika, diskurzusjelölő, diskurzusvariációs elemzés, idézés, magyarázás, szubjektívizálódás.

Hivatkozott irodalom

- CSONTOS NÓRA – DÉR CSILLA ILONA – FURKÓ PÉTER 2019. Idézés – önidézés – ’én’ idézés. A *mondom* szerepe az idézés jelölésében. *Magyar Nyelvőr* 143: 481–494.
- DÉR CSILLA ILONA 2009. Többszavas diskurzusjelölők a magyar nyelvben. In: GECSŐ TAMÁS – SÁRDI CSILLA szerk., *A kommunikáció nyelvészeti aspektusai*. Kodolányi János Főiskola – Tinta, Székesfehérvár – Budapest. 73–78.
- DÉR CSILLA ILONA 2010. Diskurzusjelölők a tudományos nyelvhasználatban. In: ZIMÁNYI ÁRPÁD szerk., *A tudomány nyelve – a nyelv tudománya. XIX. MANYE Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, Eger, 2009. április 16–18.* MANYE – Eszterházy Károly Főiskola, Székesfehérvár–Eger. 382–388.
- DÉR CSILLA ILONA 2016. Diskurzusjelölő-társulások a magyar spontán beszédben. In: GECSŐ TAMÁS szerk., *Ikon, nyelvi jel, szimbólum: nem természetes jelek a kommunikációban*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 21–26.
- DÉR CSILLA ILONA 2017. A *hát* multifunkcionalitása a beszédműfajok és a diskurzusjelölő-társulások függvényében. *Beszédkutató* 2017: 169–184.
- DÖMÖTÖR ADRIENNE 2015. A *mondván* és az *úgymond* diskurzusjelölő elemek keletkezése idéző szerkezetekből. *Magyar Nyelv* 111: 21–37. <https://doi.org/10.18349/magyarnyelv.2015.1.21>
- FURKÓ, PÉTER 2007. *The pragmatic marker – discourse marker dichotomy reconsidered – the case of 'well' and 'of course'*. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen.
- FURKÓ, PÉTER – DÉR, CSILLA ILONA 2018. *A variational pragmatic approach to reformulation marker sin English and Hungarian*. Előadás a DiPVaC 4. konferencián, Helsinki Egyetem, 2018. május 28.
- GONZÁLEZ, MONTSERRÁT 2004. *Pragmatic markers in oral narrative*. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia.
- KESZLER BORBÁLA főszerk. 2000. *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- MNSz. = *Magyar Nemzeti Szövegtár*. <http://corpus.nytud.hu/mnsz>
- MNSz2. = *Magyar Nemzeti Szövegtár 2. v. 2.0.5*. <http://clara.nytud.hu/mnsz2-dev>

- PICHLER, HEIKE 2009. The functional and social reality of discourse variants in a northern English dialect: I DON'T KNOW and I DON'T THINK compared. *Intercultural Pragmatics* 6: 561–596. <https://doi.org/10.1515/iprg.2009.028>
- PICHLER, HEIKE 2010. Methods in discourse variation analysis: Reflections on the way forward. *Journal of Sociolinguistics* 14: 581–608. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2010.00455.x>
- PICHLER, HEIKE 2013. *The structure of discourse-pragmatic variation*. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia.
- PICHLER, HEIKE ed. 2016. *Discourse-pragmatic variation and change in English. New methods and insights*. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/cbo9781107295476>
- SCHNEIDER, KLAUS P. – BARRON, ANNE 2008. Where pragmatics and dialectology meet: Introducing variational pragmatics. In: SCHNEIDER, KLAUS P. – BARRON, ANNE eds., *Variational pragmatics*. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia. 1–34.
- TRAUGOTT, ELIZABETH CLOSS 2010. (Inter)subjectivity and (inter)subjectification: A reassessment. In: DAVIDSE, KRISTIN – VANDENALOTTE, LIEVEN – CUYCKENS, HUBERT eds., *Subjectification, intersubjectification and grammaticalization*. Mouton De Gruyter, Berlin – New York. 29–71. <https://www.degruyter.com/view/books/9783110226102/9783110226102.1.29/9783110226102.1.29.xml> (2019. 06. 02.)

A variationist pragmatic analysis of the discourse marker *mondván* ‘having said’

The paper examines the functional, stylistic, formal and regional variability of the discourse marker *mondván* ‘having said’ in contemporary Hungarian language use. A detailed corpus analysis of the National Hungarian Corpus (MNSz2) reveals that *mondván* is a typical element of written and spoken press and written spoken internet language, marking quotation and explanation (comment, evaluation, evidence, reformulation, etc.) at the same time. Regional and formal differences are less explicit than functional and stylistic ones, suggesting that *mondván* is a full-fledged discourse marker with stable functions.

Keywords: variational pragmatics, discourse variation analysis, discourse marker, quotation, subjectification.

DÉR CSILLA ILONA – CSONTOS NÓRA – FURKÓ PÉTER
Károli Gáspár Református Egyetem